

HET ENE VRUCHTGEBRUIK IS HET ANDERE NIET. R. KUMPEN

Wanneer in erfrechtelijke dossiers het woord “vruchtgebruik” (VG) opduikt ontstaat vaak de grootste verwarring, vandaar deze nota voor enige toelichting.

Hoe eindigt vruchtgebruik?

Er is, in tegenstelling tot een onverdeeldheid, geen recht om uit het VG te treden zodat het einde van een VG aan specifieke regels wordt onderworpen.

De gedwongen verhouding tussen VG en naakte eigenaars (NE) kan worden beëindigd door middel van **omzetting van het VG**.

Er zijn drie mogelijkheden van omzetting, namelijk in VE (volle eigendom) van erfgoederen, in een som geld of een gewaarborgde en geïndexeerde lijfrente.

Bij de omzetting in VE vindt er een soort van ruil plaats. Het VG op het ene goed wordt omgeruild tegen de VE op het andere goed, zodat beide erfgenamen een goed in VE verwerven.

In de twee andere gevallen worden de NE-s volle eigenaars van het goed waarop het VG rustte.

Een vierde mogelijkheid betreft in principe een **omgekeerde omzetting van het VG**. Deze is **beperkt tot de** gezinswoning of huisraad in die mate dat de NE geen afstammelingen zijn. De VG-er koopt de NE, waardoor hij VE wordt van de gezinswoning of huisraad.

Hoewel er gelijkenissen zijn, is de omzetting niet hetzelfde is als de uit-onverdeeldheid-treding.

Welk soort vruchtgebruik is omzetbaar?

Erfrechtelijk vruchtgebruik wordt verkregen krachtens de wet of een testament. Ook indien erfgenamen gehouden zijn tot inbreng of inkorting is het vruchtgebruik omzetbaar dat verkregen wordt door middel van deze inbreng of inkorting.

Over vruchtgebruik verkregen ingevolge huwelijkscontract is er betwisting. Een letterlijke interpretatie van de wet heeft echter tot gevolg dat het VG bekomen ingevolge huwelijkscontract omzetbaar is.

Vruchtgebruik verkregen door de langstlevende bij middel van schenking van de VE met last om de NE in te brengen na overlijden van de schenker is omzetbaar.

Vruchtgebruik verkregen door de langstlevende bij middel van schenking van het VG is omzetbaar.

Vruchtgebruik verkregen door middel van een schenking door iemand anders dan de langstlevende, wast bij overlijden aan bij de NE en is niet omzetbaar, tenzij inkorting door deze persoon dient te geschieden ten voordele van de langstlevende.

- Is er voorbehoud gemaakt zowel voor de erflater, als voor de echtgenote dan is het een **schenking met een last voor de begiftigde, zodat de langstlevende het vruchtgebruik via deze last verkrijgt en niet via het erfrecht**. Het vruchtgebruik is inzake niet omzetbaar, tenzij het voorbehoud van vruchtgebruik is bedongen voor de duur van de langstlevende. In deze situatie is het vruchtgebruik nog in de nalatenschap van de eerststervende aanwezig en dus wél vatbaar voor omzetting.

In principe zal het **vruchtgebruik bekomen via een schenking, ook met bedingen van aanwas of terugval**, niet omzetbaar zijn. Het is immers niet verkregen uit de nalatenschap van de overleden echtgenoot.

Bij aankoop met tontine voor het vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende is het VG niet omzetbaar, aangezien het VG verkregen is van de koper.

Wanneer is de vordering ontvankelijk?

Met betrekking tot de omzetting is er een tweezijdig en een eenzijdig omzettingsrecht.

- Komt de NE toe aan **de afstammelingen**, dan is het omzettingsrecht tweezijdig. Dit wil zeggen dat zowel de langstlevende als de naakte eigenaar, te allen tijde, de gehele of gedeeltelijke omzetting van het VG kan eisen.
- Komt de NE toe aan **anderen dan de afstammelingen**, dan is er sprake van een eenzijdig omzettingsrecht. De langstlevende moet de omzetting eisen binnen een termijn van vijf jaar na het openvallen van de nalatenschap. De langstlevende kan te allen tijde de NE van de gezinswoning en huisraad eisen, mits betaling van een som geld.

In de voorgaande gevallen is er **een recht tot omzetting**, zodat de vordering ook **ontvankelijk** is. De rechter heeft hierover geen appreciatiemarge meer, in tegenstelling tot de rechter ten gronde.

De **ontvankelijkheid** van de vordering tot omzetting is in twee gevallen van dwingend recht en kan niet aan de rechthebbenden ontnomen worden, ook niet door de erflater zelf.

- Afstammelingen uit een vorige relatie van de vooroverleden echtgenoot. Zij hebben altijd het recht om de omzetting te vorderen.
- De langstlevende ten aanzien van de gezinswoning en de daarin aanwezige huisraad.

Ook deze persoon kan niet het recht ontnomen worden om de omzetting inzake te vorderen. Deze regel geldt niet indien echtgenoten kinderen hebben uit een vorige relatie en zij elkaar het erfrecht ontnemen bij huwelijkscontract, met uitzondering van de concrete reserve.

In dat huwelijkscontract kan dan bepaald worden dat de langstlevende geen recht heeft om de omzetting te vorderen op de preferentiële goederen. Deze regel heeft niet het behoud van het vruchtgebruik voor ogen en ligt daarom niet in het verlengde van de concrete reserve.

Deze dwingende regels hebben opnieuw enkel betrekking op de ontvankelijkheid en nog niet op de gegrondheid.

Buiten deze mogelijkheden kan de vordering enkel ontvankelijk worden verklaard indien er bijzondere omstandigheden aanwezig zijn op grond van billijkheid zoals de mogelijke verkrotting van een pand, een ernstige beschadiging door brand, overstroming of storm.

Wanneer is de vordering gegrond?

In twee gevallen is de rechter verplicht om na de ontvankelijkheid tevens de gegrondheid ervan uit te spreken zonder rekening te houden met redenen van billijkheid:

- op vordering van de langstlevende , (eenzijdige omzettingsrecht), op alle activa, voor zover gesteld binnen de 5 jaar, t.o.v. NE-s andere dan afstammelingen
- op vordering van de langstlevende tot toewijzing of afkoop van de NE van de preferentiële goederen , ook t.o.v. NE-s – afstammelingen, tenzij hierdoor de belangen van een onderneming of een beroepsarbeid ernstig zouden worden geschaad. Op deze vordering staat geen beperking in de tijd.

(de gezinswoning en huisraad is meestal niet ondernemings-gerelateerd, ook niet de beroepsactiviteit, tenzij deze plaatsvindt buiten de gezinswoning maar er toch noodzakelijkerwijze mee verbonden is. De toewijzing zal dus vaak automatisch gebeuren en de tussenkomst van de rechter beperkt zich dan tot het vaststellen van het te betalen bedrag.)

In alle andere gevallen heeft de rechter een grotere beoordelingsmogelijkheid op grond van billijkheid. Navolgende beperkingen blijven nochtans van toepassing:

gezinswoning en huisraad

De rechter kan ten eerste nooit de omzetting van vruchtgebruik op **de gezinswoning en de huisraad** toestaan, zonder de instemming van de langstlevende echtgenoot. Dit geldt ook bij een tweede huwelijk.

gezinswoning in een vennootschap

De bescherming geldt niet indien de gezinswoning in een vennootschap is ingebracht. Dan behoren enkel de aandelen tot de nalatenschap of de huwgemeenschap.

slechts een gedeelte van de gezinswoning

In het geval de langstlevende maar vruchtgebruik had **op een gedeelte van de gezinswoning**, geldt de absolute bescherming niet en heeft de rechter de volledige appreciatiebevoegdheid om de omzetting al dan niet toe te staan.

woning niet meer bewoond bij overlijden erflater

Rechtspraak oordeelt dat de langstlevende geen beroep meer kan doen op het vetorecht indien zij de gezinswoning niet meer bewoond op het openvallen van de nalatenschap, ook al werd zij tegen haar wil verhinderd te bewonen. Deze stelling is te betwisten aangezien artikel 915 bis §2

voorziet dat de langstlevende in zo een geval de concrete reserve behoudt. Het vetorecht is immers een verlengstuk van de concrete reserve.

woning bewoond bij overlijden erflater maar niet meer bij de vereffening

Het vetorecht geldt ook wanneer de langstlevende echtgenoot het goed nog bewoonde ten tijde van het opvallen van de nalatenschap, maar daarna niet meer. Het criterium dat gebruikt wordt is het opvallen van de nalatenschap. Het feit dat de langstlevende achteraf het goed niet meer bewoont wil niet zeggen dat zij haar vruchtgebruik niet meer nodig heeft.

Woning werd verkocht en vervangen door gelden

Het gezinswoning als preferentieel onderdeel van de nalatenschap vervalt en het vruchtgebruik op het uitgekeerde kapitaal is omzetbaar.

Contractuele regeling

Het omzettingsrecht is niet van openbare orde en mag contractueel worden beperkt of uitgebreid voor zover het omzettingsrecht niet wordt ontnomen aan de langstlevende en aan de kinderen uit een vorige relatie.

Buiten deze twee gevallen kan de erflater dus het recht tot omzetting ontnemen of beperken om de positie van zijn kinderen of de langstlevende echtgenoot te verbeteren.

Een aantal vb. van modaliteiten :

- opleggen van een termijn.
- beperken van de goederen waarop een omzetting kan worden gevraagd.
- beperken van de goederen waarop een omzetting kan worden toegestaan.
- opleggen van regels in verband met de waardering van de goederen.
- opleggen van regels in verband met de methode voor omzetting.

De clausulering kan niet opgenomen worden in een akte onder de levenden want dan zou het handelen om een overeenkomst omtrent een nog niet opgevallen nalatenschap.

De clausuleringen moeten bepaald worden in een testament of in een akte onder levenden waarin erfovereenkomsten zijn toegelaten, zoals een contractuele erfstelling of een huwelijksovereenkomst over gemeenschappelijke goederen in het huwelijkscontract.

René Kumpen

Advocaat

ARGUS Advocaten

Kol. Dusartplein 34 bus 1

B-3500 Hasselt

Tel: +32.(0)11.28.64.26

www.argusadvocaten.be

rene.kumpen@argusadvocaten.be

